

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Кулиняк К.І.

*судовий експерт відділу економічних досліджень,
Львівський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ РЕЖИМІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Україна та безліч інших держав прагнуть економічного розвитку свого регіону, тому їм відомо, що існує близько трьох тисяч спеціальних економічних зон, які застосовуються в деяких країнах світу суб'єктами підприємницької та господарської діяльності на окремих територіях, у певних галузях економіки. Їх різноманіття зумовлює велику кількість відповідних визначень, у зв'язку з цим виникає необхідність формулювання універсального поняття, яке відобразить основні риси спеціального режиму господарювання.

Окремі питання спеціального режиму господарювання досліджено в працях Е.Р. Зельдіної, Л.В. Таран, В.І. Пили, В.К. Мамутова, О.М. Вінника, А.Г. Бобкової, Р.І. Зіменкова, Ю.В. Макогона та інших учених.

Деякі науковці розглядають спеціальний режим господарювання як інститут господарського законодавства, який розкриває спеціальний порядок застосування та регулювання господарської діяльності на території спеціальної (вільної) економічної зони, де діють спеціальні (вільні) економічні (пільгові митні, валютно-фінансові, податкові та ін.) умови підприємництва. Такий режим застосовується для розширення та здобутку цілей, встановлених державою, але значно відрізняється від загального режиму, передбаченого законодавством.

Інші дослідники стверджують, що спеціальний режим господарювання – це особливий порядок регулювання, виражений через застосування певної сукупності правових засобів, які створюють своєрідне поєднання статутів, дозволів, заборон (обмежень), гарантій, пільг, форм державної підтримки та особливу спрямованість правового регулювання, які реалізуються в силу специфіки елементів механізму регулювання таких відносин [4].

Таким чином, проаналізувавши дані визначення, під спеціальним (особливим) режимом господарювання в даній роботі будемо розуміти деяку сукупність господарських відносин, які діють з урахуванням особливостей, регульованих спеціальними нормативно-правовими актами, з урахуванням спеціальних правил, запровадженого спеціального дозвільного порядку, законодавчо закріплених обмежень просторово-часовими рамками. Під це визначення підпадає практично все різноманіття, яке застосовується у світовій

практиці спеціальних режимів господарювання, що реалізують ту чи іншу мету, поставлену перед окремими територіями держави, в конкретних галузях економіки або іншими організаційно-виробничими утвореннями за особливих умов ведення бізнесу.

До основних видів спеціальних режимів відносять: концесії; виключені (морські) економічні зони; режим державного кордону; режим санітарно-захисних та інших охоронних зонах, на територіях і об'єктах, що особливо охороняються; режим господарювання в окремих галузях економіки, зокрема господарська діяльність у Збройних Силах України; території пріоритетного розвитку; режим господарювання в умовах надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації; режим господарювання в умовах воєнного стану [1].

Основні відмінності в формах і методах реалізації особливого режиму господарювання визначаються різницею поставлених цілей. Якщо метою запровадження спеціального режиму господарювання є швидка інтеграція визначеної території, всієї держави в світове господарство або на конкретний ринок товарів і послуг, то і завдання, за допомогою яких, дана мета буде реалізовуватися, повинні передбачати, в першу чергу, розробку і впровадження передових технологій, використання прогресивних форм організації, сучасних методів управління. Якщо ж в якості основної мети введення особливого режиму господарювання передбачається стимулювання розвитку окремих галузей, видів виробництва, територій та вирівнювання їх соціально-економічного рівня з найбільш розвиненими галузями (територіями), то і завдання, відповідно, мають бути спрямовані на створення нових робочих місць, диверсифікацію виробництва, ефективне використання місцевих матеріальних і трудових ресурсів.

Причини встановлення спеціальних режимів господарювання:

- необхідність охорони певних територій;
- необхідність створення особливого порядку правління, спеціального контролю за веденням господарської діяльності на окремих територіях, виникнення неординарних, тимчасово-надзвичайних чи інших ситуацій;
- незахищеність фінансової системи, порушення валютно-фінансових умов функціонування, розвитку банківсько-кредитної системи, страхування та системи державного інвестування під час введення надзвичайного чи ін. стану;
- необхідність створення на конкретних територіях пільгових умов господарювання з метою збереження та модернізації діючих підприємств, утворення нових робочих місць, зайнятості, соціальної захищеності та збільшення доходів населення;
- відставання в розробці та впровадженні перспективних технологій, стимулювання припливу інвестицій, залучення додаткових іноземних інвестицій та капіталовкладень (активізація виробничого, торгового, зовнішньоекономічного та інших видів діяльності), сполучення публічних та приватних інтересів, швидкий розвиток юридичних відносин;
- погіршення стану і виснаження сировинної бази, відсутність мережі комунікацій, залежність від поставок енергоресурсів і комплектуючих,

слабкий розвиток соціальної та виробничої інфраструктури, незручне географічне розташування;

– здійснення господарської діяльності на державному кордоні (порушення діяльності з геологічними розвідуваннями, гідроспорудами, тваринного світу, неефективне заволодіння та розпорядження власністю держави на певній території) [2, с. 42–48; 3, с. 78–81].

Спеціальні режими господарювання в залежності від засобів і методів, що застосовуються для досягнення певних цілей, розділяють на три види:

1) обмежувальні режими – це спеціальні режими, при яких вводиться ряд заборон і обмежень з метою охорони державних об'єктів і територій (режим державного кордону, надзвичайного та воєнного стану, режим виключної (морської) економічної зони, господарське забезпечення Збройних Сил України);

2) заохочувально-обмежувальні режими – це спеціальні режими, в яких поєднується встановлення обмежень і застосування різних пільг для досягнення необхідних цілей (концесії, території природно-заповідного фонду, санітарно-захисні та інші особливо охоронні території та ін.);

3) заохочувальні режими – це спеціальні режими, при яких суб'єктам господарювання надаються різні пільги з метою залучення інвестицій, створення нових робочих місць, вирішення соціально-економічних проблем (території пріоритетного розвитку, спеціальні економічні зони, євро регіони, зони вільної торгівлі та інші окремі галузі економіки) [4].

Крім даної класифікації спеціальних режимів господарювання, існує класифікація зон, в яких діють спеціальні економічні умови (Табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація зон з особливими економічними умовами

№ з/п	Найменування зони	Коротка характеристика
1	2	3
1.	Виробничо-промислова	Спеціально обмежена територія, на якій основна діяльність зосереджена на розширенні різних галузей господарства.
2.	Туристично-рекреаційна зона	Територія з багатими надрами, на якій встановлені спеціальні умови господарювання з метою ефективного використання та зберігання туристично-рекреаційного багатства.
3.	Зона вільної торгівлі	Територія, на якій зберігається, продається і тестується торгова продукція. Митна служба не має повноважень на цій території (без мита, митних зборів).
4.	Науково-технічна	Спеціально обмежена територія, на якій створені особливі умови для розвитку науково-дослідницької діяльності, новітніх розробок.
5.	Банківсько-страхові (офшорні) зони	Територія, на якій створені сприятливі умови для ведення фінансової діяльності.

Джерело: сформовано на основі [4]

Таким чином, спеціальні режими господарювання є одним з інструментів регулювання соціально-економічного розвитку країни, з урахуванням особливостей її окремих територій, об'єктів в особливі періоди часу. Спеціальні режими господарювання інтегрують в собі весь комплекс організаційних, правових та економічних заходів щодо встановлення особливих умов діяльності суб'єктів господарювання. Встановлення таких умов дозволяє вирішити ряд проблем, пов'язаних з підтримкою пріоритетних галузей економіки, залученням іноземних інвестицій, захистом національних кордонів, територій природно-заповідного фонду та диверсифікацією господарства.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. – К., // Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> – Назва з екрану.
2. Спеціальні економічні зони: зарубіжний досвід та перспективи в Україні / Ю. В. Войцеховська, А. О. Мавріна, В. В. Войцеховська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. – 2016. – № 847. – С. 42–48.
3. Про основні проблеми та заходи щодо активізації вільних економічних зон в Україні / Н. А. Рижун // Економіст. – 2007. – №6. – С. 78–81.
4. Зельдина Е.Р. Специальный режим хозяйствования: теоретические вопросы и направления модернизации: монография / Е. Р. Зельдина / НАН Украины. Ин-т экон.-правов. исслед. – Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2007. – 327 с.

Супруненко Л.А.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут інформатизації
та моделювання економіки*

Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ

На сьогодні транскордонне співробітництво здійснюється як на міждержавному рівні, так і на рівні територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади.

Таке співробітництво сприяє соціальній та економічній конвергенції прикордонних регіонів та створенню нових можливостей для їх розвитку, в тому числі розвитку економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин, обміну досвідом.

Наразі, основними пріоритетними завданнями у сфері транскордонного співробітництва мають стати:

1. Удосконалення нормативно-правової бази розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва шляхом затвердження: